

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Пивоваров М.Г.

кандидат технічних наук, доцент

Левченко О.М.

аспірант
Класичний приватний університет

Annotation

The essence, forms and sources of financing of innovative activity of small enterprises is reflected. The basic macroeconomic indicators of activity of small enterprises are analysed. The expediency of development of financial maintenance of innovative activity of small business in a projection of integration of economy to European and to the world markets is proved.

Анотація

Висвітлено сутність, форми та джерела фінансування інноваційної діяльності малих підприємств. Проаналізовано основні макроекономічні показники діяльності малих підприємств. Обґрунтовано доцільність розвитку фінансового забезпечення інноваційної діяльності малого підприємництва в проекції інтеграції економіки до європейських і світових ринків.

Ключові слова

Мале підприємництво, аналіз, бізнес, технологічний устрій, фінансування, інноваційна діяльність, інвестиції, кооперація, інтеграція.

I. Вступ

Актуальність дослідження розвитку малого підприємництва зумовлена тим, що повільність та суперечливість просування України шляхом ринкових реформ значною мірою зумовлені недооцінкою ролі та значення малого підприємництва як структуроутворювального елемента ринкової економіки й відсутністю ефективної національної системи підприємництва, яка визначалася б її інноваційним характером (для відтворення виробництва у форматі вищого технологічного укладу) і була орієнтована на інтеграцію держави в європейську та світову економічну систему. Необхідне усвідомлення того факту, що без орієнтації на зовнішні ринки не відбудеться прориву в економіці держави, а також визначення курсу на інноваційне оновлення промисловості та перевагу до малого бізнесу як підґрунтя стабільності економіки.

Формування ринку в Україні збіглося з глобальними структурними реформами, що

відбуваються на основі перетворень як матеріально-речової, так і соціально-економічної структури суспільного виробництва. Органічним об'єктом цих реформ є малі підприємства (далі – МП) у системі підприємництва. Всебічне проникнення малого підприємства до економічної системи є необхідною умовою переходу економіки на ринкові відносини, а розвиток малого бізнесу – один із пріоритетних напрямів в економічній політиці будь-якої держави з розвинутою економікою. Тому на сучасному етапі розвитку держава повинна забезпечити розвиток малого підприємництва як важливу складову економіки для створення позитивного іміджу України, що необхідна для подальшої інтеграції в європейську та світову економічну систему. Необхідно глибинно усвідомити, що МП відіграє важливу роль у насиченні ринку споживчими товарами та послугами повсякденного попиту, а реалізація інновацій є одним із головних факторів формування середнього класу в Україні, вирішення питань зайнятості населення, забезпечення фінансового джерела значної частини населення.

Досвід розвинутих країн світу свідчить, що досить велика частка малих підприємств має тенденцію до економічного зростання: близько 10% малих підприємств виростають у великі компанії. В Україні ж зростання перспективних малих підприємств фактично не відбувається. Передумовою цього є цілий ряд системних чинників.

Серед них найбільш характерними для малого бізнесу в Україні є такі:

- обмеженість фінансових ресурсів;
- відсутність фінансових резервів та загроза швидкого банкрутства;
- складне податкове забезпечення, запозичене в економічно потужній сучасній Європі;
- низька конкурентоспроможність продукції, у виробництві якої важлива економія на масштабах, й відтак – конкуренція з боку великих підприємств;

- орієнтація готового продукту на внутрішній ринок.

Серед сучасних вітчизняних науковців, які досліджують проблеми розвитку малих підприємств, необхідно відзначити: З.С. Верналія, В.В. Виговську, Л.І. Воротіну, Н.В. Гончарова, А.В. Даниленка, Я.А. Жаліла, В.А. Кредісова, І.М. Купченко, Д.В. Ляпіна, В.Н. Ляшенко, О.Є. Мазур, С.К. Реверчук, О.П. Стороженко, О.В. Титаренко та ін. Західна економічна думка представлена дослідженнями Й. Ворста, П. Друкера, П. Ревантлоу, Д. Сторея, П. Хейне, Г. Хоскінга, Й. Шумпетера та ін. Однак аналіз цієї теми не є вичерпним доти, доки не буде забезпечений ефективний розвиток малого бізнесу.

II. Постановка завдання:

- провести аналіз основних макроекономічних показників діяльності малих підприємств в Україні;
- дослідити сутність і форми системи фінансування інноваційної діяльності малих підприємств;
- розглянути доцільність розвитку фінансового забезпечення інноваційної діяльності малого підприємництва в перспективі інтеграції до європейської і світової економіки.

III. Результати

Загальноновизнаним фактом є те, що сьогодні мале підприємництво є обов'язковим елементом ринку та важливим елементом розвитку й ефективного функціонування економіки. Як зазначають фахівці, "двома стовпами", на яких стоїть економіка є, з одного боку, великі структури, що надають їй стабільності та керованості, відчиняють шлях до широкомасштабної інновації, а з іншого – мале підприємництво, яке формує конкурентне середовище та забезпечує гнучкість, індивідуалізацію виробництва" [5, с. 16].

Згідно із чинним законодавством, до малих належать юридичні самостійні підпри-

ємства, а саме "юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середньооблікова кількість працюючих за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та обсяг річного валового доходу не перевищує 70 млн грн" [3].

На сьогодні в Україні стан розвитку малого підприємництва можна вважати незадовільним. Хоча, починаючи з 2002 р., спостерігається тенденція до збільшення кількості малих підприємств (у 2002 р. – 253 791, у 2008 р. – 304 354) на 50 563 одиниць, що на 19,9% більше порівняно з 2002 р., але з огляду на те, що кількість малих підприємств на душу населення утричі відстає від показників країн Центральної і Східної Європи і вдесятеро – від розвинутих країн світу, таке уповільнення не можна розглядати як насичення відповідних ринкових ніш, навпаки, це є тривожною ознакою негараздів в економіці країни [12].

Серед країн Європи наша держава має найменшу кількість МП у розрахунку на 1 тис. населення. З року в рік частка МП у валовому внутрішньому продукті зростає, але на сьогодні вона становить всього 12%, тоді як у країнах ЄС – близько 60%. Аналогічні співвідношення у забезпеченні малими підприємствами частки загальної зайнятості (табл. 1).

У середньому на початок 2008 р. інтенсивність малого бізнесу – кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб населення – становила 51 одиницю. Порівняння цього показника з аналогічними у деяких країнах ринкової економіки (Великобританія – 460, Німеччина – 370, Франція – 350) свідчить про те, що українські малі підприємства досі не набули "критичної маси", потрібної для ефективного функціонування економіки.

Таблиця 1

Показники розвитку МП в окремих країнах світу в 2008 р. [12]

Країни	Кількість МП, тис. од.	Кількість МП на 1000 осіб населення, од.	Зайнято в МП, млн осіб	Частка МП у загальній кількості зайнятих, %	Частка МП у ВВП, %
Великобританія	2630	46,0	13,6	49	53
Німеччина	2290	37,0	18,5	46	52
Італія	3920	68,0	16,8	73	60
Франція	1980	35,0	15,2	54	62
США	19 300	74,2	70,2	54	52
Японія	6450	49,6	39,5	78	55
Росія	955	6,8	8,5	14	14,1
Україна	307	4,8	3,2	13	12

Так, за світовими даними, кількість населення, здатного займатися підприємництвом, сягає 7–10%, тобто максимально досяжна кількість бізнесів (як великих, так і малих) в Україні має становити 4,8 млн.

Зауважимо, що мікро- та малі підприємства становлять основну частину діючих під-

приємств в Україні (мікропідприємства – 71%, малі – 23%, середні – 5%, великі – 1%) [7]. Розподіл питомої ваги малих підприємств за основними видами економічної діяльності у 2007 р. має такий вигляд: 32% малих підприємств від їхньої загальної кількості працювали у сфері торгівлі, ремонту

автомобілів, побутових виробів. Операціями з нерухомим майном, інжинірингом та наданням послуг підприємцям займалися 23,3% малих підприємств; 5,1% підприємств функціонували у сфері транспорту і зв'язку; 3,2% займалися готельним та ресторанним бізнесом. У сфері охорони здоров'я і надан-

ня соціальної допомоги – 1,3% малих підприємств, у сфері освіти – 0,6%. Бачимо, що у сфері послуг зосереджено більшість підприємств малого бізнесу.

У табл. 2 наведено основні показники розвитку малих підприємств в Україні протягом 2000–2008 рр.

Таблиця 2

Основні показники розвитку малих підприємств в Україні протягом 2000–2008 рр. [12]

Роки	Показники				
	Кількість МП, тис. од.	Кількість МП у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення	Середньорічна кількість найманих працівників на МП, тис. од.	Частка найманих працівників на МП у загальній кількості найманих працівників, %	Частка МП у загальному обсязі реалізованої продукції, робіт, послуг, %
2000	217,93	44	1709,8	15,1	8,1
2001	233,61	48	1807,6	17,1	7,1
2002	253,79	53	1918,5	18,9	6,7
2003	272,74	57	2034,2	20,9	6,6
2004	283,40	60	1928,0	20,2	5,3
2005	295,11	63	1834,2	19,6	5,5
2006	307,40	66	2158,5	23,5	18,8
2007	324,01	76	2154,3	23,7	18,1
2008	304,35	72	2156,7	24,3	16,3

Аналізуючи дані табл. 2, спостерігаємо, що кількість МП протягом 2000–2008 рр. зросла у 1,40 раза, а саме від 217,93 до 304,35 тис. Кількість МП на 10 тис. населення, яка в 2000 р. налічувала 44, у 2008 р. досягла 72.

На рис. 1 наведено гістограму, що відображає зміну кількості МП в Україні протягом 2000–2008 рр.

У табл. 3 наведено інформацію про розподіл МП за галузями економіки протягом 2000–2007 рр. [12].

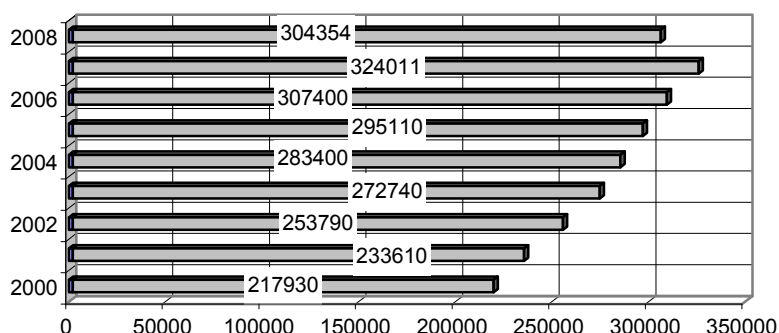

Рис. 1. Динаміка МП в Україні протягом 2000–2008 рр. (в од.)

Таблиця 3

Питома вага МП України за галузями економіки протягом 2000–2007 рр., %

Галузі економіки	Роки							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Всього по економіці, у тому числі:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
сільське господарство, мисливство та лісове господарство	3,61	4,67	5,36	4,96	5,21	5,18	5,10	4,82
промисловість	15,87	16,19	16,17	15,98	15,68	15,33	14,55	13,76
будівництво	8,43	8,55	8,55	8,81	9,37	9,82	10,30	11,1
торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	46,52	43,11	40,44	38,40	36,27	34,67	33,83	32,0
готелі та ресторани	3,47	3,41	3,45	3,43	3,41	3,33	3,32	3,18
транспорт та зв'язок	3,90	4,25	4,53	4,71	4,83	4,89	4,98	5,06
операції з нерухомістю	12,13	13,78	15,72	17,32	18,76	20,32	21,94	23,3
освіта	0,77	0,81	0,84	0,85	0,85	0,86	0,64	0,65
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,94	1,03	1,11	1,14	1,25	1,30	1,32	1,33
колективні та особисті послуги; діяльність у сфері культури та спорту	3,44	3,64	3,78	3,66	3,65	3,61	3,35	3,18

інші послуги	0,27	0,47	0,57	0,63	0,75	0,91	0,97	1,62
--------------	------	------	------	------	------	------	------	------

На рис. 2 показано структуру МП в Україні за галузями економіки протягом 2000–2007 рр., переважне місце серед яких займають МП,

що спеціалізуються на торговельній діяльності (33,83%) та операціях з нерухомістю (21,94%).

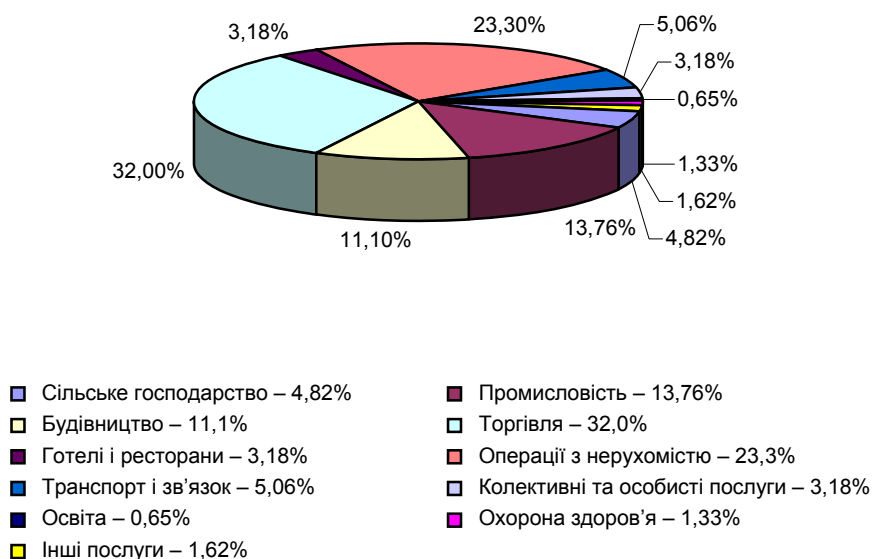

Рис. 2. Галузева структура МП України у 2007 р. (% до загальної кількості)

Зростання питомої ваги саме цих галузей свідчить про непродуктивність розвитку структури малого бізнесу в економіці країни. Водночас частка МП у промисловості становила лише 15%, сільському господарстві – 5%, транспорті – 5%. Результати досліджень стану розвитку малого та середнього підприємництва показують, що Україна за багатьма показниками відстає від країн з розвинутою економікою. Все це значною мірою впливає на стан економіки, не задовольняє суспільні потреби, не є рівним і серйозним конкурентом великого виробництва, розвивається за рахунок власних можливостей та спричинює дію ефекту саморегулювання та самовідновлення. Екстенсивні чинники розвитку малого підприємництва (приватизація, освоєння вільних виробничих потужностей) значною мірою вичерпано, і за збереження існуючих умов уповільнення темпів приросту малих підприємств продовжиться.

Причинами цієї тенденції вважаємо насамперед декілька факторів, а саме:

1. Технологічні зрушення явно регресивного характеру.
2. Зниження обсягів державних інвестицій в інноваційні технології.
3. Уповільнений шлях оптимізації та прискорення процесів формування зовнішньоекономічного механізму інтеграції України у світові структури.

Останніми роками в Україні все частіше постає питання переходу економіки України на шлях інноваційних перетворень.

Рушійною силою економічного зростання у глобальній конкуренції є використання та вдосконалення передових технологій – інновацій.

Світова економічна теорія та досвід державного менеджменту постулюють, що процеси створення преференційних умов для інноваційного розвитку є базою для накопичення нових, принципово якісних характеристик у формуванні нових технологічних устроїв. Успіх такої політики полягає в її незворотному, перманентному характері.

Пріоритети виявляються в державній бюджетно-фінансовій дистрибуції щодо конкретних технологічних проривів, які забезпечують становлення та подальше домінування нового технологічного укладу. Проте сьогодні в Україні майже 70% витрат на науково-технічні розробки припадає на IV і лише 23% – на V технологічний уклад, 60% інноваційних витрат – на IV технологічний уклад, 30% – на III, а на V – лише 8,6%. Крім того, 75% інвестицій спрямовується в III уклад і лише 20% і 4,5% – в IV і V технологічні уклади відповідно. У технологічній частці капітальних вкладень (технічне переозброєння і модернізація) домінує III технологічний уклад – 83%, і лише 1% припадає на IV уклад [10].

У цьому контексті проаналізуємо індекси фізичного обсягу валового внутрішнього доходу (далі – ІФО ВВП).

Як видно з рис. 3, стрімкий спад економіки України було зупинено у 1998–1999 рр. З цього часу ІФО ВВП почав зростати. Але це зростання здобуто на фундаменті III–IV тех-

нологічних укладів, економічні ефекти яких уже давно “вичавлені” країнами, які розвиваються у форматі V технологічного укладу

та паралельно з ним створюють фундамент для переходу у VI – нанотехнологічний уклад.

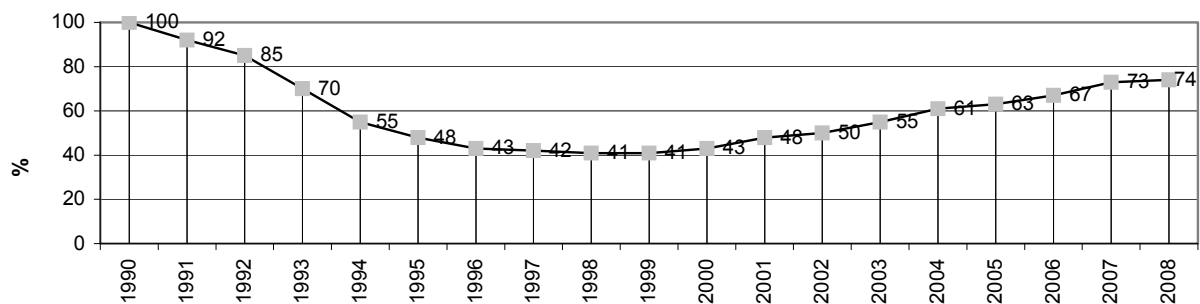

Рис.3. Індекси фізичного обсягу ВВП в Україні протягом 1990–2008 рр. [12]

Досвід країн Південно-східної Азії, які продемонстрували колосальний стрибок у суспільство V технологічного укладу, визначив необхідні макроекономічні пропорції між накопиченням і споживанням, які мають утримуватися державним менеджментом

для забезпечення динамічного зростання економіки. Валові накопичення основного капіталу повинні становити не менше ніж 35% до ВВП. В Україні цей показник зріс з 19,7% у 2001 р. до 27,5% у 2007 р. (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка нагромадження капіталу та витрат на технологічні інновації в Україні протягом 2001–2007 рр. [2; 5; 12]

№ з/п	Показники	Роки						
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	Валовий внутрішній продукт, млн грн	204 190	225 810	267 344	345 113	441 452	544 153	720 731
2	Валове нагромадження основного капіталу, млн грн	40 211	43 289	55 075	77 820	96 965	133 874	198 348
	– у відсотках до ВВП	19,7	19,2	20,6	22,5	22,0	24,6	27,5
3	Кількість підприємств СПД, що здійснювали валові капітальні інвестиції, од.	63 658	75 385	84 468	88 485	92 060	97 905	104 599
	– у відсотках до загальної кількості підприємств СПД	22,8	25,1	26,5	26,7	26,7	27,2	27,5
4	Кількість підприємств СПД, що здійснювали технологічні інновації, од.	2 062	1 832	1 644	1 826	1 823	1 507	1 390
	– у відсотках до загальної кількості підприємств СПД	0,74	0,61	0,52	0,55	0,53	0,42	0,37
5	Загальний обсяг витрат на технологічні інновації (ВТІ), тис. грн	1 958 500	2 324 400	3 101 200	4 833 023	6 772 100	6 201 900	9 972 200

Продовження табл. 4

№ з/п	Показники	Роки						
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
6	Середній обсяг ВТІ на одне підприємство СПД, що їх здійснювали, грн	949 806	1 278 603	1 886 375	2 646 782	3 166 264	4 115 395	7 174 245
7	Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, %	3,7	2,6	3,3	4,7	5,5	5,8	5,8

Це незначне зростання засвідчує, що наша країна не лише відстає за рівнем накопичень, але й “тупцює на місці”. При цьому зберігаються досить значні обсяги державного споживання. В Україні доходи державного бюджету, Пенсійного фонду і фондів державного соціального страхування в період з 2001 до 2007 рр. коливалися в межах від 38,8 до 40,6% ВВП [8; 9; 11]. Проте у розвинутих країнах (при високій нормі накопичення) державне споживання, як правило,

скорочується і не перевищує 20–25% ВВП. Тобто пропорція між накопиченням та споживанням до національного ВВП в Україні склалася абсолютно протилежна тій, що витримується країнами – лідерами інноваційних технологій. Великі обсяги державного споживання неминуче зумовлюють зменшення обсягів державних інвестицій. Така політика держави, як наслідок, екстраполюється на підприємницький сектор економіки,

у якому масштабі інвестиційних витрат теж не відзначаються.

Кількість СПД, що здійснювали капітальні інвестиції за період з 2001 до 2007 рр. зросла з 22,8 до 27,5% від загальної зареєстрованої кількості (юридичних осіб). Капітальне інвестування у сучасній українській економіці здійснює лише кожне четверте підприємство. Спотворена структура інвестицій є результатом досить низького рівня рентабельності вітчизняних підприємств (2001 р. – 3,7%, у 2002 р. – 2,6% і лише в 2006–2007 рр. утримувалася на рівні 5,8%.)

Це підтверджує той факт, що останніми роками сформувалась тенденція до зниження кількості та частки підприємств, що займалися інноваційною діяльністю. У 2001 р. кількість МП, що здійснювали технологічні інновації, налічувала 2062 підприємства, у 2007 р. їх кількість становила лише 1390, що порівняно з 2001 р. менше на 32,6%. Наміри спрямувати економіку в інноваційному форматі розвитку стикаються з тим, що інвестиційні заходи переважно спрямовані у “минуле” (підтримка морально та фізично зношених основних виробничих фондів). Дезінноваційність українського підприємництва підтверджують досить низькі по-

казники питомої ваги підприємств СПД, що здійснюють технологічні інновації. У 2001 р. частка таких підприємств становила менше ніж 1% до загальної кількості наявних підприємств СПД – 0,74%, а в 2007 р. – їх частка зменшилась удвічі та становила 0,37%.

Найсерйозніші руйнування, що відбуваються в науково-технічному, інноваційному потенціалі країни, який є головним джерелом сучасного економічного зростання та формування переважної частки приросту національного доходу, можуть стати незворотними втратами можливостей майбутнього соціально-економічного розвитку.

Отже, аналіз свідчить, що в Україні за останній період фактично проводилася регресивна політика і детехнологізація, спрямована на руйнування власного науково-технологічного потенціалу.

Основним показником, який визначає рівень відповідності науки завданням інноваційного розвитку економіки, є загальні витрати країни на дослідження і розробки та їх частка у валовому внутрішньому продукті. Як видно з табл. 5, видатки на науку протягом 2002–2007 рр. у зведеному бюджеті України становили близько 0,24% ВВП.

Таблиця 5

Видатки на науку у зведеному бюджеті України [4]

Роки	Млн грн	% до ВВП
2002	515,8	0,23
2003	606,6	0,23
2004	783,6	0,23
2005	1078,3	0,24
2006	1359,6	0,25
2007	1733,4	0,24

Як зазначалось раніше, лише незначна кількість українських підприємств упроваджують новітні технології та розробляють власні.

Світовий досвід і практика господарювання свідчать, що розвиток малого підприємництва на всіх рівнях вимагає потужного забезпечення. Однією із важливих проблем, що потребують нагального вирішення, є вдосконалення джерел фінансового забезпечення процесів розвитку МП.

Недосконалість фінансово-кредитного забезпечення сповільнює обґрунтування та вибір конкретних напрямів господарського розвитку, збільшуючи можливість хибного шляху.

Основою залучення банківської сфери до участі в інноваційному процесі підприємництва є створення стимулювальної податково-бюджетної і грошово-кредитної політики. На жаль, у Законі України “Про інноваційну діяльність” саме статті зі стимулювання фінансово-кредитного механізму підтримки інновацій у 2005 р. були скасовані й внесені зміни до відповідних законів на підставі Закону № 2505-IV.

Система фінансування інноваційної діяльності має розбудовуватися за такими принципами: чітка цільова орієнтація системи, логічність, наявність різних джерел фінансування; комплексність системи, адаптивність і гнучкість, що передбачає постійну спрямованість усієї системи й окремих її елементів на умови динамічних змін зовнішнього середовища. Реалізація цих принципів може бути успішною за наявності фінансових механізмів, таких як фінансове забезпечення (самофінансування, акціонерний капітал, кредитування, трансферти) та фінансове регулювання (податки, внески, позики, субсидії).

Система фінансового забезпечення інноваційної діяльності – це сукупність економічних відносин, які виникають у зв'язку із залученням та ефективним використанням фінансових ресурсів, а також організаційно-управлінських принципів, методів і форм їхнього впливу на життєздатність інновацій. Для заохочення інноваційної діяльності в Україні можна запропонувати таку систему стимулів і форм: створення венчурних інноваційних фондів, що користуються податко-

вими пільгами; зниження державних патентних зборів для індивідуальних винахідників; право на прискорену амортизацію обладнання; цілеспрямоване субсидування державою малого інноваційного бізнесу у формі дотацій; право об'єднання капіталів для спільного проведення НДДКР тощо.

У зарубіжній практиці набув поширення метод інвестування інноваційних проектів – проектне фінансування, який доцільно використовувати в Україні як одне з альтернативних джерел. Основним забезпеченням банківських кредитів, за цим методом є сам проект, тобто ті доходи, які отримує створюване або реконструйоване інноваційне підприємство в майбутньому.

Поширеною формою є проектне фінансування з повним регресом на позичальника. Це викликано тим, що така форма фінансування відрізняється швидкістю отримання необхідних інвестором коштів, а також нижчою вартістю кредиту. Її застосовують насамперед для фінансування проектів, які виконують на замовлення держави.

Проекти, що мають високу рентабельність, фінансують без регресу на позичальника. До таких проектів, як правило, зараховують інноваційні проекти та програми.

Згадаємо інший альтернативний метод інвестування нововведень, який набув значного поширення в зарубіжній практиці, – лізинг. Незважаючи на всі переваги, в Україні лізинг не набув достатнього поширення.

Роль державного регулювання у сфері підтримки інновацій можна звести до таких моментів: сприяння розвитку науки, у тому числі прикладної, і підготовка науково-технічних кадрів; реалізація різноманітних програм, спрямованих на підвищення інноваційної активності підприємств; надання державних замовлень на проведення НДДКР; надання податкових пільг, що сприяє прийняттю окремими підприємствами інноваційних рішень; посередництво у справі організації ефективної взаємодії академічної та прикладної науки, стимулювання кооперації в галузі НДДКР підприємств та університетів.

Відтак, основними напрямками розробки державної стратегії сприяння розвитку інноваційної діяльності малих і середніх підприємств є такі: створення механізмів фінансового забезпечення інноваційної діяльності; стимулювання масового створення об'єктів інфраструктури інноваційної діяльності. Для цього необхідно забезпечити упродовж найближчих років у малому і середньому підприємстві зайнятість на рівні 25–30% працездатного населення, підвищити рівень оплати праці найманих працівників і виробництво до 25–35% ВВП.

При виборі джерел фінансування враховується багато факторів: вартість залучено-

го капіталу, ефективність його віддачі, співвідношення власного і позикового капіталів, що визначає рівень незалежності підприємства, ризику, який виникає при використанні того чи іншого джерела, економічних інтересів інвесторів тощо.

В Україні до джерел фінансування інноваційної діяльності зараховують:

- бюджетне фінансування, що акумулюється за рахунок державного, обласного і місцевого бюджетів;
- кошти спеціальних позабюджетних фондів фінансування НДДКР;
- кредитні ресурси спеціально уповноважених урядом інвестиційних та інноваційних банків;
- конверсійні кредити для науково-технічних і виробничих підприємств оборонного комплексу;
- іноземні інвестиції промислових і комерційних фірм та компаній, міжнародних організацій, банків; кошти національних і зарубіжних наукових фондів; приватні накопичення фізичних осіб тощо.

Структура джерел і організаційні форми фінансування інноваційних проектів, програм, інноваційної діяльності мають свою специфіку і безпосередньо пов'язані з етапами інноваційного процесу й характером впроваджуваних нововведень. У цілому підсумки інноваційної діяльності українських підприємств за останні роки дають змогу зробити висновок про подальше поглиблення стагнації в інноваційній сфері, нехтування в державній політиці потребами формування технологічних основ нової економіки.

Для створення сприятливих умов розвитку системи фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності необхідно забезпечити реалізацію пропозицій щодо вдосконалення чинного нормативно-правового середовища через бюджетний процес. З цією метою доцільно:

1. Визначити граничний обсяг коштів для фінансування державної підтримки інноваційної діяльності та пріоритетних напрямів розвитку економіки.
2. Зосередити бюджетні кошти на реалізації інноваційних і науково-технічних програм з високою науково-технічною значущістю.
3. Створити в системі видатків державного бюджету України спеціальні фонди фінансування інноваційних програм малого і середнього бізнесу з метою покриття інноваційних ризиків.

Також необхідно розробити систему стимулювання залучення до інноваційної діяльності коштів населення; розробити механізм довгострокового кредитування підприємств, що займаються інвестиційно-інноваційною діяльністю; розширити масштаби державного фінансування пріоритетних на-

прямів інвестиційно-інноваційної діяльності; посилити державну підтримку інфраструктурних інноваційних утворень.

Отже, головною метою підтримки підприємства має стати створення сприятливих умов для підвищення ефективної діяльності суб'єктів малого підприємництва як невід'ємної складової структури економіки та участі суб'єктів малого підприємництва у вирішенні завдань соціально-економічного розвитку.

IV. Висновки

Стан розвитку малого і середнього бізнесу в Україні в цілому є недостатнім у зв'язку з фінансово-економічною ситуацією і політичною нестабільністю, тому питання малого підприємництва потребує розробки і відповідного державного регулювання. Вивчення стану малого підприємництва свідчить, що сприяти його розвитку можна лише шляхом поєднання, комбінування різних форм методів, засобів регулювання й підтримки, головними серед яких є такі:

- фінансово-кредитна підтримка (що передбачає прямі гарантовані позики, цільове субсидіювання, цільове бюджетне фінансування);
- сприятлива податкова політика (що передбачає пільгове оподаткування, надання права прискореної амортизації);
- посилення державного впливу на розвиток інноваційної діяльності за рахунок збільшення фінансування та сприяння розвитку малих і середніх інноваційних підприємств;
- створення політики структурних перетворень, при якій основні зусилля держави будуть спрямовані на зміну економічної структури всього господарського механізму з метою гармонізації вітчизняної економічної практики зі стандартами, поширеними у країнах – членах ЄС;
- оптимізація та прискорення процесів формування зовнішньоекономічного механізму інтеграції України у світові структури, як логічне завершення реформування соціально-економічного розвитку суспільства.

Література

1. Варналій З.С. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації: монографія / З.С. Варналій, А.Я. Гончарук, Я.А. Жаліло; [за ред. З.С. Варналія]. – К.: НІСД, 2006. – 576 с.
2. Діяльність підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності у 2003–2007 роках / Державний комітет статистики України. – К., 2004–2008. – 347 с.
3. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності” // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2009. – № 6. – С. 6.

4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. – К.: Держкомстат України, 2006. – 300 с.
5. Образование финансово-промышленных групп / В. Куликов, Г. Латышева, А. Николаев // Российский экономический журнал. – 2004. – № 1. – С. 16.
6. Основні економічні показники діяльності підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності у 2007 році / Держкомстат України. – К., 2008. – 344 с.
7. Розвиток підприємницької діяльності в Україні: історія та сьогодення: матеріали Міжнар. наук. конф. (10–11 червня 2004 р., м. Тернопіль) / Інститут наукових і освітніх технологій; Інститут економіки підприємства (Тернопіль); Вища школа маркетингового управління та іноземних мов (Катовіце); Інститут реформ (м. Київ) / [редкол.: О.С. Білоус]. – Тернопіль, 2004. – 264 с.
8. Статистичний щорічник України – 2007 рік / Держкомстат України. – К.: Консультант, 2008. – 547 с.
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index>.
10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obkom.net.ua/news/2004-09-29/1515.shtml>.
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index/>
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.